

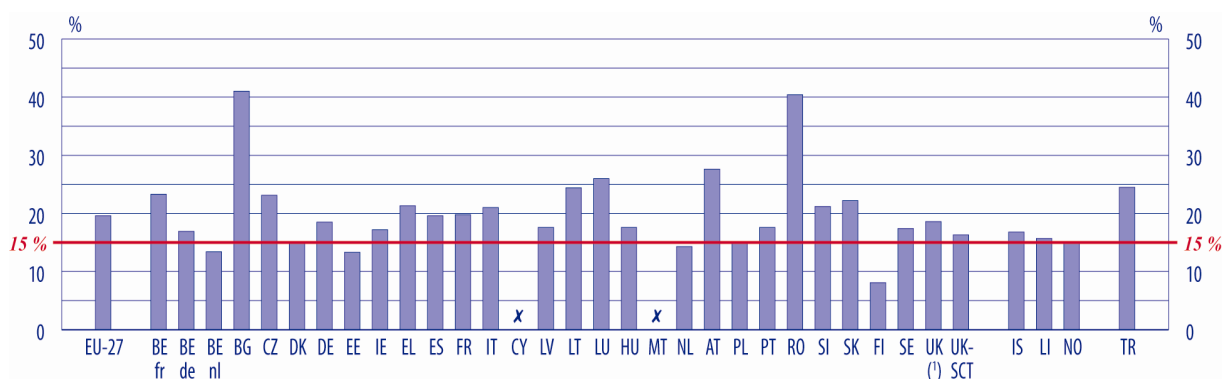
Nauka czytania w Europie: kontekst, polityka i praktyka

Po raz pierwszy ukazuje się w druku paneuropejskie opracowanie przedstawiające wszechstronny obraz kształtowania umiejętności czytania, które identyfikuje pewne kluczowe czynniki mające wpływ na naukę czytania i dalszy rozwój tej umiejętności u dzieci i młodzieży w wieku od 3 do 15 lat. Opracowanie podejmuje cztery główne zagadnienia: metodyka i dydaktyka w nauczaniu czytania, radzenie sobie z trudnościami w czytaniu, kształcenie nauczycieli oraz promocja czytania poza szkołą. Każde zagadnienie jest opracowane z wykorzystaniem wyników badań edukacyjnych, najnowszych wyników badań międzynarodowych oraz pogłębionych analiz polityki prowadzonej w poszczególnych krajach, programów oraz przykładów dobrej praktyki. Raport powstał na zamówienie Komisji Europejskiej i został opracowany na podstawie informacji i analiz zebranych w 31 krajach sieci (kraje członkowskie Unii Europejskiej, Islandia, Liechtenstein, Norwegia i Turcja), Obecnie sieć liczy 33 członków.

Opracowanie ujawnia, że podczas gdy większość krajów europejskich ma obecnie sformułowaną politykę dotyczącą promocji czytania, często jednak brakuje w niej konkretnych rozwiązań przeznaczonych dla grup zagrożonych problemami w nauce czytania, takich jak chłopcy, dzieci z defaworyzowanych gospodarstw domowych czy też dzieci migranci. Raport podkreśla także fakt, że tylko w kilku krajach w szkołach zatrudniani są specjaliści nauki czytania w celu wspierania nauczycieli i uczniów.

W roku 2009 w Unii Europejskiej około jedna piąta 15-latków miała trudności z czytaniem. Kraje UE uzgodniły, że do roku 2020 konieczne jest ograniczenie odsetka uczniów mających kłopoty z czytaniem do 15%. Jedynie w Belgii (Wspólnota Flamandzka), Danii, Estonii, Polsce, Finlandii i Norwegii odsetek uczniów mających trudności tego typu był niższy lub równy 15 punktom procentowym.

Odsetek uczniów 15-letnich mających trudności z czytaniem, 2009

Źródło: OECD, Baza danych PISA 2009.

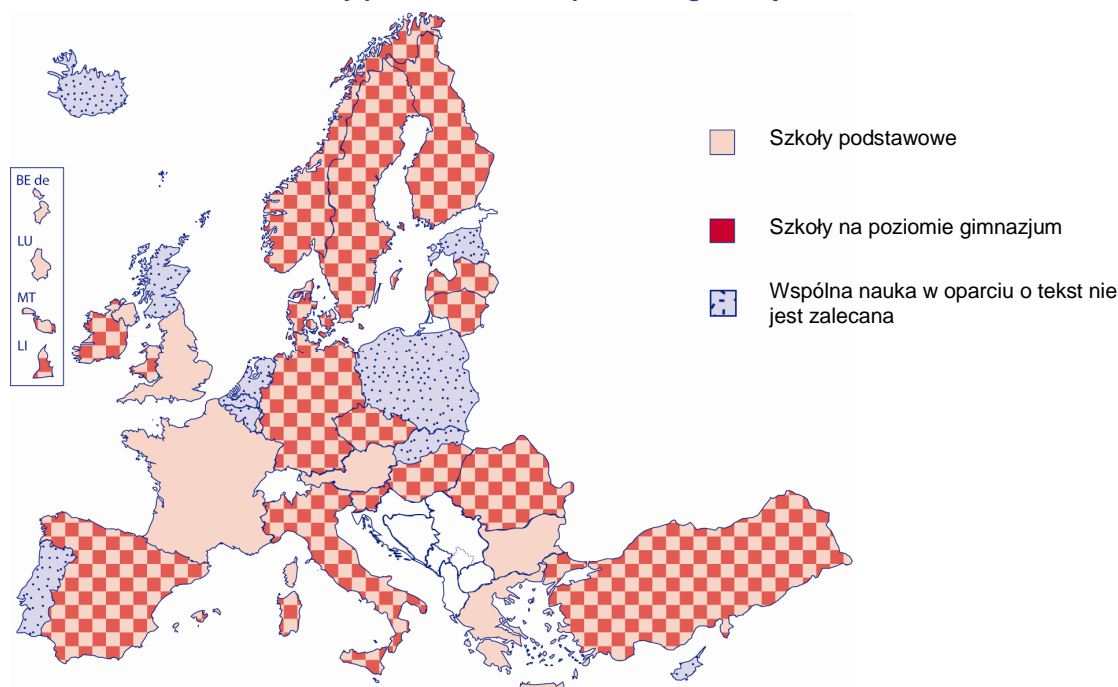
WIĘKSZOŚĆ KRAJÓW EUROPEJSKICH STOSUJE ODPOWIEDNIĄ POLITYKĘ W ZAKRESIE NAUKI CZYTANIA

Twórcy polityki edukacyjnej uwzględnili wyniki najnowszych badań w planowaniu działań promujących umiejętność czytania. W ostatnich latach podjęto wyraźny wysiłek w celu opracowania lub przeformułowania krajowej legislacji oraz promowania najlepszych praktyk pedagogicznych. Obecnie kraje europejskie skupiają się głównie na przygotowaniu uczniów do nauki czytania w ramach edukacji przedszkolnej, zwiększeniu oferty różnorodnych materiałów wspomagających naukę czytania oraz na rozwoju motywacji uczniów do sięgania po lekturę.

Jednakże każdy kraj stosuje nieco odmienne podejście i działania. Wyniki badań edukacyjnych wyraźnie wskazują, że połączenie kilku różnych strategii w rozwijaniu umiejętności czytania i interpretacji tekstu daje najlepsze rezultaty (np. zachęcanie uczniów do formułowania własnych hipotez na podstawie przeczytanego tekstu lub monitorowanie poziomu zrozumienia tekstu). Wspólna nauka w oparciu o tekst, podczas której uczniowie są proszeni o przeczytanie i przedyskutowanie tego samego tekstu może przyczynić się do poprawienia zrozumienia jego treści i pomóc uczniom, którzy mają trudności z czytaniem. Podczas gdy większość krajów określiła cele edukacyjne związane z umiejętnością czytania i interpretacji, bardziej złożone strategie nie zawsze są sformułowane w legislacji krajowej, szczególnie w regulacjach dotyczących szkół na poziomie gimnazjum.

Legislacja jest opracowana i już obowiązuje, natomiast działania polityków edukacyjnych powinny się skupić na monitorowaniu realizacji zawartych w nich zaleceń przez nauczycieli.

Wspólna nauka w oparciu o tekst zalecana w krajowych regulacjach prawnych, szkoły podstawowe i na poziomie gimnazjum, 2009/10

Źródło: Eurydice.

Najnowsze reformy w edukacji przedszkolnej

Wszystkie europejskie podstawy programowe obejmują cele edukacyjne lub programy nauczania dla poziomu edukacji przedszkolnej zawierające elementy odnoszące się do rozwijania umiejętności czytania. Przywiązywanie szczególnej wagi do wczesnych umiejętności związanych z nauką czytania znalazło wyraźne odzwierciedlenie w najnowszych reformach przeprowadzonych w czterech krajach europejskich:

- W **Danii**, od roku 2009, ścieżka tematyczna "Język i ekspresja" obowiązuje w całej podstawie kształcenia ogólnego;
- We **Włoszech** zalecenia dotyczące programów kształcenia w przedszkolu i w pierwszych latach nauki w szkole podstawowej z 2007 roku podkreślają szczególną rolę praktycznej nauki czytania ;
- W **Austrii** od września 2010 ostatni rok nauki w przedszkolu jest obowiązkowy dla wszystkich uczniów. Podczas tego roku dzieci otrzymują możliwość uczestniczenia w różnorodnych zajęciach związanych z nauką czytania w celu przygotowania się do podjęcia nauki w szkole podstawowej;
- W roku 2008 w **Portugalii** opublikowano dwa dokumenty ("Odkrycie języka pisanego" oraz "Język i komunikacja") mające na celu wspieranie nauczycieli edukacji przedszkolnej w praktycznej realizacji zaleceń podstawy programowej dla tego etapu nauki.

Wszystkie programy nauczania dla szkół podstawowych i na poziomie gimnazjum podkreślają wagę rozwijania zainteresowania uczniów czytaniem i czerpania z niego przyjemności. Cel ten jest osiąganym w różny sposób: poprzez wspólną naukę w oparciu o tekst, dostęp do różnorodnych tekstów, pozwalanie uczniom na czytanie lektur, które sprawiają im przyjemność, odwiedzanie miejsc związanych z literaturą lub spotkania z ludźmi ceniącymi lekturę. Wyżej wymienione działania to te najciekawsze i najważniejsze spośród działań opisanych w fachowej literaturze oraz europejskich programach kształcenia.

Uczniowie są proszeni o przeczytanie tego samego tekstu i podzielenie się swoimi wrażeniami w celu zrozumienia treści i dokonania interpretacji. **Irlandzki** program kształcenia stwierdza na przykład, że uczniowie powinni być w stanie polecić interesującą książkę kolegom, jednocześnie prosząc ich o podanie tytułów na zasadach wzajemności. W **Finlandii i Szwecji** nauczyciele są zachęceni do angażowania uczniów w dyskusje dotyczące ich zainteresowań i doświadczeń czytelniczych oraz cech charakterystycznych czytanej przez nich literatury.

NIEWIELE KRAJÓW MOŻE SIĘ POCHWALIĆ OBECNOŚCIĄ SPECJALISTÓW NAUKI CZYTANIA W SZKOŁACH, KTÓRZY MOGLIBY OFEROWAĆ WSPARCIE NAUCZYCIELOM I UCZNIOM

Można skutecznie przeciwdziałać trudnościom z czytaniem, jeśli źródło problemów jest odpowiednio wcześniej zidentyfikowane i bez zwłoki podejmuje się działania takie jak dostawanie materiałów dydaktycznych do potrzeb uczniów, a nauczyciele mają dostęp do odpowiednich szkoleń.

Skuteczne metody przeciwdziałania trudnościom z czytaniem obejmują intensywną pracę z uczniami, indywidualnie lub w małych grupach.

Jednakże jedynie niewielka liczba nauczycieli ma możliwość uzyskania specjalizacji w tej dziedzinie, a specjaliści, którzy mogą wspierać nauczycieli w pracy z klasą są dostępni jedynie w Irlandii, na Malcie, w Zjednoczonym Królestwie oraz pięciu krajach skandynawskich.

Długotrwałe procedury związane z zamawianiem tego typu wsparcia mogą również stanowić barierę w zapewnianiu wczesnej i skutecznej pomocy dla uczniów mających trudności z czytaniem.

Dostępność nauczycieli specjalistów nauki czytania mających za zadanie wspieranie kolegów w przewyżnianiu trudności w czytaniu u uczniów szkół podstawowych, 2009/10

Źródło: Eurydice.

Specjaliści nauki czytania oferują różne metody pracy z uczniem w krajach, w których są dostępni. Ich pomoc polega na angażowaniu się w ocenę ucznia, bezpośrednią pracę z dziećmi mającymi trudności z czytaniem oraz doradzanie nauczycielom i rodzicom, z jakich metod i materiałów korzystać.

- W **Zjednoczonym Królestwie (Anglia)**, nauczyciele specjaliści działający w ramach programu wczesnej interwencji w nauce czytania 'Reading Recovery', są szkoleni w ocenianiu trudności, jakie napotykają małe dzieci w nauce czytania oraz w projektowaniu i prowadzeniu indywidualnie dobranych intensywnych zajęć, które pozwolą dzieciom z trudnościami na szybkie nadrobienie zaległości.;
- W **Irlandii** nauczyciele są szkoleni w używaniu materiałów do nauki czytania "Pierwsze kroki" ('First Steps') opracowanych w Australii na podstawie wyników badań i obecnie dostępnych w wielu krajach świata. Nauczyciele otrzymują wiedzę i umiejętności pozwalające na dokładne ocenianie i monitorowanie umiejętności uczniów i ich postępów w nauce czytania, pisanie, ortografii oraz umiejętności wypowiedzenia się;
- W **Finlandii** nauczyciele pracujący z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych są obowiązkowo szkoleni w radzeniu sobie z trudnościami w nauce czytania. Wspierają nauczycieli klasowych w realizacji różnych zadań, takich jak diagnozowanie umiejętności uczniów w zakresie czytania, udzielanie indywidualnej pomocy poszczególnym uczniom, udzielanie porad oraz organizowanie zajęć pozwalających na elastyczne podejście do problemu trudności w nauce czytania, np. tworzenie grup, nauczanie jednoczesne, itp.

PROMOCJA CZYTANIA POWINNA KONCENTROWAĆ SIĘ NA GRUPACH ZAGROŻONYCH

Promocja czytelnictwa w społeczeństwie ma szerokie poparcie ze strony polityki krajowej i inicjatyw rządowych. Inicjatywy te są jednak adresowane do ogółu społeczeństwa, a nie do grup szczególnie zagrożonych trudnościami w nauce czytania, takich jak chłopcy, młodzi ludzie z grup społecznie i ekonomicznie defaworyzowanych lub uczniowie, których język ojczysty jest inny niż język wykładowy w szkole, do której uczęszczają.

Materiały dydaktyczne wykorzystywane w działaniach promujących czytanie powinny być jak najbardziej zróżnicowane i obejmować zastosowanie multimediów..

Działania na rzecz poszczególnych grup

Działania tego typu mogą się koncentrować na potrzebach dzieci imigrantów i dorosłych uczących się języka kraju goszczącego, tak jak to ma miejsce w **Niemieckojęzycznej Wspólnocie Belgii** (Multikulturelles Deutschatelier), na **Cyprze** (Promocja umiejętności czytania) oraz w **Finlandii** (Nauka czytania dla dorosłych imigrantów'). Inne programy koncentrują się na rodzinach z obszarów defaworyzowanych, np. we **Francji** (Association de la Fondation Étudiante pour la Ville) gdzie studenci-wolontariusze wspierają rodziny w trudnej sytuacji materialnej i społecznej w rozwijaniu zainteresowania czytaniem, pisaniem i zdobywaniem wiedzy. W podobnym programie w **Słowenii** ('Czytanie dla wiedzy i przyjemności'), zawodowi mentorzy wspierają rodziców z niskim poziomem wykształcenia i ich dzieci w rozwijaniu umiejętności czytania. W **Turcji** działa specjalny program promujący naukę czytania adresowany do dziewcząt i kobiet żyjących w ubóstwie i o niskim poziomie wykształcenia.

W innych programach, promocja czytania łączy się z popularnymi działaniami, takimi jak "Baw się aby osiągnąć sukces" ('Playing for Success') w **Zjednoczonym Królestwie (Anglia)** oraz Szkocka Pierwsza Liga Czytających Gwiazd w **Szkocji** mająca na celu wykorzystanie siły motywującej sportu do zachęcania do czytelnictwa w miłej i przyjaznej atmosferze rodzin, które potrzebują wsparcia w tej dziedzinie. .

KSZTAŁCENIE NAUCZYCIELI JEST KLUCZOWYM ASPEKTEM DECYDUJĄCYM O SUKCESIE DALSZYCH DZIAŁAŃ W ZAKRESIE PRZECIWDZIAŁANIA TRUDNOŚCIOM W NAUCE CZYTANIA

W nauce czytania o sukcesie decyduje umiejętność nauczyciela w zakresie wykorzystania wiedzy i dotychczasowej praktyki w radzeniu sobie z konkretnymi trudnościami pojawiającymi się u poszczególnych uczniów. W związku z tym nauczyciele powinni otrzymać odpowiednie przygotowanie, które daje im solidne podstawy pozwalające na udział w badaniach edukacyjnych i wiedzę o metodologii takich badań. Połączenie wiedzy teoretycznej z praktycznym doświadczeniem badawczym wydaje się być szczególnie skuteczne w eliminacji pewnych błędnych przekonań, które utrudniają diagnozę źródeł trudności, np. przypisywanie wyłącznej winy za niepowodzenia ucznia trudnym warunkom w domu czy sytuacji rodzinnej. .

Doskonalenie zawodowe nauczycieli ma również ważną rolę w przygotowaniu nauczycieli do wykorzystania własnych obserwacji i refleksji w codziennej pracy w szkole. Niestety, najbardziej sprzyjające długoterminowemu rozwojowi zawodowemu nauczycieli formy doskonalenia takie jak udział w badaniach edukacyjnych czy praca w sieciach współpracy są mniej popularne niż krótkie jednorazowe warsztaty czy kursy. Działania podejmowane w poszczególnych krajach w celu promowania doskonalenia zawodowego nauczycieli będą zapewne sprzyjały rosnącemu odsetkom nauczycieli zaangażowanych w różne formy doskonalenia zawodowego.

*
* *
*

Treść raportu

Teaching Reading in Europe: Contexts, Policies and Practices

Jest dostępna w języku angielskim, francuskim i niemieckim na stronie :

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/thematic_studies_en.php

Wersja drukowana raportu jest dostępna na zamówienie:

Wersja drukowana jest dostępna na zamówienie:

Krajowe Biuro Eurydice
Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji
ul. Mokotowska 43, 00-551 Warszawa
Tel. 022 46 31 370, e-mail: eurydice@frse.org.pl
eurydice@frse.org.pl